Raadsvoorstel

Onderwerp:	Verkenning energiesysteem stationsomgeving Culemborg
Portefeuillehouder:	M. Wichgers
Datum college besluit:	9 mei 2023
Behandelend ambtenaar:	Jan de Rooij
Registratienummer:	GZDGCB84621/949983

Inleiding:

Het oostelijk deel van het bedrijventerrein Pavijen wordt getransformeerd naar woningbouw. Sinds juli 2018 worden nieuwbouwprojecten niet meer aangesloten op het aardgas(netwerk). In de onlangs vastgestelde structuurvisie stationsomgeving Culemborg zijn voor de energievoorziening de volgende ambities *(cursief weergegeven)* opgenomen:

- *Alle woningen in de stationsomgeving worden gebouwd als 'nul-op-de-meter-woningen';*
- *In de stationsomgeving wordt geen nieuwe aardgasinfrastructuur aangelegd;*
- *Uitgangspunt voor de ontwikkeling is dat de warmtevoorziening een collectief systeem wordt, bij voorkeur in eigendom van de toekomstige bewoners (model Thermo Bello);*
- *In de stationsomgeving wordt maximaal ingezet op het opwekken van duurzame elektriciteit door middel van zon-PV (zowel op de gebouwen als ook in de openbare ruimte);*
- *Als ten behoeve van het doel om energieneutraal te worden duurzame opwek buiten het gebied zelf moet worden gerealiseerd, maakt dat onlosmakelijk onderdeel uit van het project stationsomgeving.*

Naast het energieverbruik in woningen wordt ook energie verbruikt door bijvoorbeeld mobiliteit, openbare verlichting en andere installaties. Onderdeel van de ontwikkeling van de stationsomgeving is om hiervoor gebruik te maken van duurzame energiebronnen, danwel het verbruik te compenseren door duurzame opwekking. Met voorgaande doelen wordt de nieuwe stationsomgeving een gebied dat qua energieprestatie niet bijdraagt aan het vergroten van de 'footprint' waardoor voor dit thema met recht gesproken kan worden over een duurzame gebiedsontwikkeling.

Met het vaststellen van de structuurvisie hebben we niet alleen de ambitie uitgesproken om te komen tot een duurzame gebiedsontwikkeling (energieneutraal). We hebben ook uitgesproken om te streven naar het collectieve eigendom van de energievoorziening door toekomstige bewoners. Voor de wijze waarop de nieuwbouw in de stationsomgeving verwarmd gaat worden zijn daarom nadere keuzes nodig. Keuzes die gaan over de warmtebron, de vraag of er een collectieve warmtevoorziening wordt gerealiseerd (warmtenet) of dat gekozen wordt voor individuele oplossingen (warmtepomp per woning(blok)) en keuzes over de realisatie en exploitatie. We hebben bureau Turn Bright hiervoor om advies gevraagd. Turn Bright adviseert (84621/936946) om een viertal acties als vervolg op de verkenning in gang te zetten. Die acties hebben betrekking op:

- Governance – rollen en taken verkennen;
- Wet & regelgeving – inventarisatie (on)mogelijkheden;
- Financiële verkenning – op basis van de zgn. 5de generatietechniek;
- Opbouwen samenwerkingsalliantie.

In het advies van Turn Bright is verkend wat er voor nodig is om de gestelde ambities te realiseren. Deze eerste verkenning leidt tot inzichten in **welke rol de gemeente moet aannemen** om de gestelde ambities te behalen, welke **samenwerkingspartners** betrokken moeten worden en welke **eerste vervolgstappen** gezet moeten/kunnen worden.

De rapportage van Turn Bright beschrijft de context waarbinnen de keuze voor een bepaalde energievoorziening moet worden gemaakt. Die context is complex en geen dagelijkse kost voor de gemeente. Duidelijk is dat we op dit thema afhankelijk zijn van **externe deskundigheid**.

De toekomstige warmtevoorziening van de nieuwbouw in de stationsomgeving kent een minimale en een maximale variant. In de minimale variant gaat het om gebouwgebonden oplossingen (een warmtepomp) gekoppeld aan de wettelijke minimum isolatie-eisen uit het Bouwbesluit voor de kwaliteit van de nieuw te bouwen woningen (Bijna EnergieNeutraal Gebouw (BENG)). De maximale variant gaat uit van een collectief modulair uitbreidbaar energiesysteem (elektra en warmte). Deze maximale variant wordt in het rapport beschreven als een zogenaamd 5de generatie warmte- en koudesysteem.

Minimale wettelijke variant	Ambities realiseren
BENG norm	Energieneutraal
warmtepomp per woning	5de generatie warmte- en koudesysteem
individuele oplossing	Collectief systeem
Geen aanvullende ambities	Actief sturende rol als gemeente

Het rapport beschrijft het kader waarbinnen de ontwikkeling van het energiesysteem voor de stationsomgeving vorm moet krijgen. Om de uitgesproken ambities te realiseren is een actieve sturende rol van de gemeente noodzakelijk. Zonder een proactieve rol ligt het voor de hand dat het energiesysteem uitkomt op de minimale variant (vergelijkbaar met de huidige praktijk van de nieuwbouw in Parijsch).

Het ontwikkelen, inrichten en exploiteren van een warmtebedrijf, dat straks moet voldoen aan de voorwaarden van de nieuwe Warmtewet (waarbij de infrastructuur voor minimaal 51% in publieke handen is), is een grote opgave. Het ligt voor de hand om daarom te verkennen of en hoe een eventuele samenwerking met onder meer het Gelders Warmte InfrastructuurBedrijf (GWIB) vorm kan krijgen. Daarnaast is het noodzakelijk om tegelijkertijd diverse andere verkenningen op te starten. Alle acties en verkenningen kunnen de komende 2-3 maanden uitgevoerd worden om na de zomervakantieperiode nadere besluiten te kunnen voorbereiden. In de bijlage Actie kwartiermakersfase (84621/949988) zijn de acties voor de kwartiermakersfase kort uitgeschreven. Deze acties zijn vooralsnog de invulling van de actieve en sturende rol uit beslispunt 1.

Sinds juli 2018 worden nieuwbouwprojecten niet meer aangesloten op het aardgas(netwerk). Daardoor stijgt het aantal aardgasloze woningen in Culemborg geleidelijk. Maar ook in de bestaande stad wordt in verschillende gebieden onderzocht of overgeschakeld kan worden naar andere vormen van warmtevoorziening dan via aardgas. Zo spelen er in lijn met de transitievisie warmte projecten in het Westerkwartier, in Molenzicht/Dijkzicht en werkt ook Thermo Bello aan het vergroten van het aantal aardgasloze aansluitingen. Daarnaast is recent door de KCB een onderzoek gestart naar de realisatie van een zogenoemd 'smart energygrid' waarin vraag en aanbod van energie onderling tussen bedrijven worden afgestemd. De verkenning van de toekomstige energievoorziening voor de stationsomgeving moet ook in die bredere context worden gezien. Eventuele synergievoordelen door koppeling van verschillende projecten is een nadrukkelijk aandachtspunt.

Voorstel Raadsbesluit

De gemeenteraad van Culemborg besluit:

1. Een actieve sturende rol in het onderzoek naar de toekomstige energievoorziening van de stationsomgeving aan te nemen.
2. De kosten van de kwartiermakersfase (geschat op 150.000 euro) te dekken uit de ontvangen subsidie klimaat- en energiebeleid en in te stemmen met de bijbehorende budgetaanpassingen in de begroting 2023.

Argumenten:

1.1 *Zonder een actieve en sturende rol van de gemeente kunnen we de duurzame ambities uit de structuurvisie stationsomgeving Culemborg niet realiseren.*

De energieprestatie van de gebouwde omgeving kent een wettelijk minimumniveau (bepaald in het Bouwbesluit). De norm voor nieuwbouw is op dit moment BENG (Bijna EnergieNeutrale Gebouwen). Verwacht wordt dat deze norm in de komende jaren nog scherper zal worden (energieneutrale gebouwen vanaf 2027 /2030). De nieuwbouw in de stationsomgeving zal ook met deze verwachte aanscherping qua energieprestatie te maken krijgen. Dit naast de in de structuurvisie stationsomgeving uitgesproken ambitie om geen extra bijdrage te leveren aan onze 'footprint'. Als gemeente hebben we als belangrijk beleidsdoel gesteld dat we uiterlijk in 2040 een energieneutrale gemeente willen zijn. Om dat doel te bereiken is het gewenst dat iedere nieuwe toevoeging (ook in de vorm van woningen) ook energieneutraal is. Omdat dit ambitieniveau 'boven' het wettelijke minimum uit het Bouwbesluit ligt, is het noodzakelijk dat we daar als gemeente actief een sturende rol in gaan spelen. Zonder een actieve sturing zal de energieprestatie van de stationsomgeving uitkomen op het wettelijke minimum.

2.1 De kosten van de kwartiermakersfase worden gezien als klimaatuitvoeringskosten en kunnen daarom worden gedekt uit de subsidie die de gemeente voor dit doel van de rijksoverheid heeft toegezegd gekregen.

Op 25 april 2023 heeft de rijksoverheid aan de gemeente een subsidie toegekend van 1.598.652 euro voor uitvoeringskosten van het klimaat- en energiebeleid. De kosten voor de kwartiermakersfase worden op basis van het rapport van Turn Bright geraamd op ca. 150.000 euro. De begroting van het project stationsomgeving voorziet niet in de dekking van dit bedrag. Omdat de verkenning nadrukkelijk tot doel heeft de duurzame ambities, uitgesproken in de structuurvisie stationsomgeving, te realiseren is het zeer verdedigbaar de kosten uit dit budget te dekken. Omdat u het budgetrecht heeft en niet eerder over de aanwending van deze recent ontvangen subsidie heeft kunnen besluiten is het noodzakelijk u hiervoor toestemming te vragen. Over de besteding van deze ontvangen subsidie ontvangt u binnen afzienbare termijn een voorstel.

Kanttekeningen:

1.1 De ontwikkeling van de woningbouw in de stationsomgeving is een complex project. Het streven naar een 'hogere' duurzaamheidsambitie dan het wettelijke minimum voor de energievoorziening maakt dit project nog complexer. De huidige wettelijke eisen qua energieprestatie voor nieuwbouwprojecten zijn al stevig en een extra ambitie op het gebied van energie maakt het mogelijk moeilijker om ook de betaalbaarheid van de nieuw te bouwen woningen te beheersen.

De verkenning naar de toekomstige energievoorziening van de stationsomgeving is onderdeel van de voorbereidende werkzaamheden voor de nieuwbouw in het gebied. In de structuurvisie stationsomgeving Culemborg zijn qua

duurzaamheid van de energieprestatie van het gebied ambitieuze (energieneutraal) doelen vastgesteld. Doelen die verder gaan dan de wettelijke minimumeisen. Zonder een actieve (regie)rol van de gemeente kunnen deze doelen niet worden bereikt (als de gemeente deze rol niet pakt, doet niemand dat). De kwartiermakersfase is er op gericht om verder te verkennen (kennis te vergaren) op welke wijze de gestelde ambities kunnen worden bereikt en wat daar voor nodig is. In een vervolgfase (na de kwartiermakersfase) vormen de resultaten van de verdere verkenning (en vooral wat is er nodig om de ambities te realiseren?) input voor verdere besluitvorming waarbij ook de andere doelen van het project (onder meer betaalbaarheid van de woningen, hoge leefomgevingskwaliteit etc.) integraal kunnen worden betrokken.

2.1 De begroting van het project stationsomgeving voorziet niet in de kosten van de voorgestelde kwartiermakersfase.

De geschatte kosten van de kwartiermakersfase bedragen ca. 150.000 euro. De begroting van het project stationsomgeving voorziet niet in deze uitgaven. De energievoorziening in de stationsomgeving is een onlosmakelijk onderdeel van het project stationsomgeving. De dekking van de kosten kan echter worden gevonden in de recent toegekende rijkssubsidie voor de uitvoeringskosten van klimaat- en energiebeleid. Daardoor kan de noodzakelijke verdieping van kennis voor het realiseren van een duurzame energievoorziening toch worden bekostigd.

2.2 De kosten voor de kwartiermakersfase zijn aanzienlijk, zonder dat er een garantie bestaat op het bereiken van de gestelde doelen. Daarnaast bestaat de kans dat de financiële betrokkenheid van de gemeente tijdens de realisatie en exploitatie van de energievoorziening op een veelvoud daarvan uitkomt.

De kosten voor de kwartiermakersfase zijn aanzienlijk zonder dat een garantie kan worden gegeven op het bereiken van de gestelde ambities. De kwartiermakersfase (de initiatieffase in dit deelproject van het project stationsomgeving) kan ook uitwijzen dat de gestelde ambities niet tijdig, volledig of betaalbaar kunnen worden gerealiseerd. Zonder een kwartiermakersfase weten we echter zeker dat de gestelde ambities niet worden bereikt. Op een later moment in het proces kunnen deze voorbereidende kosten mogelijk alsnog worden ingebracht in de businesscase van de energievoorziening. Daarnaast zullen de kosten van het project zeker in de realisatie- en exploitatiefase sterk oplopen. In die fases zal nadrukkelijk de financiële participatie van de gemeente op de agenda komen. Bij een actieve en sturende rol hoort op z'n minst ook de bereidheid om na te denken in hoeverre de gemeente financieel kan deelnemen aan de realisatie en exploitatiefase.

Kosten, Baten, Dekking:

De ontwikkeling en realisatie van een nieuw energiesysteem voor de stationsomgeving is een omvangrijk en complex vraagstuk dat gedurende langere tijd als onderwerp in de organisatie op de agenda zal staan. De realisatie van een warmtenet vraagt om investeringen die in de miljoenen zullen gaan lopen. Iets wat de begroting van de gemeente niet kan dragen. Samenwerking met andere publieke kapitaalkrachtige organisaties (denk aan de provincie Gelderland, het GWIB en Liander) is hiervoor noodzakelijk. We staan nu nog niet voor de investeringsvraag, maar veel meer voor de vraag op welke wijze een energiesysteem vorm kan krijgen. Ook daarvoor is extra capaciteit nodig omdat intern de kennis (en de capaciteit) ontbreekt om dit op een volwaardige wijze uit te denken. De geschatte kosten van deze kwartiermakersfase (projectmatig gezien de initiatieffase) bedraagt ca. 150.000 euro. De begroting van het project stationsomgeving voorziet niet in deze uitgave. Dekking kan gevonden worden in de extra inkomsten die de gemeente van het rijk ontvangt voor de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid (gedurende 3 jaar ca. 530.000 euro per jaar). Voorgesteld wordt de kosten van deze fase uit deze middelen te dekken.

Personele en/of Juridische gevolgen:

De verkenning om te komen tot een keuze voor het toekomstige energiesysteem van de stationsomgeving speelt zich af binnen het projectteam stationsomgeving, aangevuld met adviseurs vanuit het team Ontwikkeling. Het voorstel om een kwartiermaker/procesmanager aan te stellen betekent dat, indien u conform besluit, een uitbreiding van het team stationsomgeving. Afhankelijk van de bevindingen in de eerstvolgende fase kunnen verdere organisatorische consequenties niet worden uitgesloten.

Communicatie en Burgerparticipatie:

In deze fase van het proces van de verkenning van de mogelijkheden om te komen tot een duurzame energievoorziening in de stationsomgeving is geen specifieke communicatie noodzakelijk. In de komende kwartiermakersfase zal de nadruk vooral liggen op het smeden van een hechte samenwerking tussen in eerste instantie vooral publieke partijen. Interbestuurlijke communicatie is daarom een belangrijk aandachtspunt voor de eerstvolgende fase. Het college stelt voor om in de kwartiermakersfase een beeldvormende avond voor uw raad te organiseren waarin de aard van de onderzoeken en de dilemma's waar we tegenaan lopen in de volle breedte kunnen worden toegelicht en besproken.

Bijlagen:

- GZDGCB[84621/936946] Rapportage energiesysteem Stationsomgeving Culkemborg_V2;
- GZDGCB[84621/949988] Acties kwartiermakersfase.

Raadsbesluit

Registratienummer: GZDGCB84621/949983

De gemeenteraad van Culemborg besluit;

1. Een actieve sturende rol in het onderzoek naar de toekomstige energievoorziening van de stationsomgeving aan te nemen.
2. De kosten van de kwartiermakersfase (geschat op 150.000 euro) te dekken uit de ontvangen subsidie klimaat- en energiebeleid en in te stemmen met de bijbehorende budgetaanpassingen in de begroting 2023.

Aldus besloten in de vergadering van de Raad,

Gehouden op 15 juni 2023.

De griffier	De voorzitter
D. van der Harst	G. van Grootheest